

Antoni Knot

Karol Badecki - archiwista i bibliotekarz

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 44/3-4, 392-404

1953

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANTONI KNOT

KAROL BADECKI — ARCHIWISTA I BIBLIOTEKARZ *

Zainteresowania i prace naukowe Karola Badeckiego szły w kilku kierunkach. Na czoło wybija się jego dorobek w zakresie historii literatury staropolskiej, reprezentowany czterotomową pełną edycją zabytków polskiej literatury mieszczańskiej oraz monografią bibliograficzną tegoż piśmiennictwa. Prace te zapewniają ich autorowi trwałą pozycję naukową w dziejach naszej polonistyki. Prace bibliograficzno-literackie i osiągnięcia edytorskie, które Badecki zdołał doprowadzić do końca zgodnie z zamierzonym planem, przesłaniają poniekąd działalność jego na innym polu. Badecki był przecież archiwistą i archiwistyka niemal przez całe życie stanowiła główny jego zawód. Koleje życia, a niemniej warunki i okoliczności, w jakich przyszło mu pracować, tak się układały, że wiele czasu w okresie służby archiwalnej musiał równocześnie poświęcić pracy bibliotekarskiej.

Trzeba zastrzec, że przedstawienie sylwetki Badeckiego jako historyka literatury, jako archiwisty i bibliotekarza nie daje bynajmniej pełnego obrazu jego działalności publicznej na polu kulturalnym i nie wyczerpuje zakresu jego prac naukowych. Zwróćmy krótko uwagę na jego różnorodną działalność muzealną, konserwatorską i kolekcjonerską, na rozliczne akcje wystawowe oraz cenne prace z dziejów ludwisarstwa. Jest to w życiu Badeckiego karta wcale poważna. Nie wdając się tutaj w ocenę tych właśnie prac, musimy zauważyć, że w tej dziedzinie był Badecki jakby epigonem szkoły „starożytników“, w najbardziej dodatniej i szlachetnej postaci.

Już w czasie studiów akademickich, odbytych we Lwowie w latach 1904—1909, nie tylko obudziły się w młodym słuchaczu polonistyki główne zainteresowania naukowe, ale też skoncentrowały się

* Jest to odczyt wygłoszony na zebraniu naukowym Krakowskiego Ośrodka Instytutu Badań Literackich PAN oraz Katedry zespołowej Historii Literatury Polskiej U. J., 9 V 1953.

na ściśle określonej tematyce, której odtąd pozostał wierny. Była nią literatura mieszczańska w Polsce XVI i XVII stulecia i związana z nią praca bibliograficzna i edytorska. Podstawowe swoje studia polonistyczne połączył Badecki ze studiami ściśle historycznymi oraz z czynnym udziałem w wykładach z zakresu archeologii i historii sztuki. Tak ustalony przez młodego studenta program nauki był wynikiem dosyć wcześnie powziętego zamiaru poświęcenia się służbie bibliotecznej i archiwalnej. Ten szeroki wachlarz przygotowań naukowych młodego Badeckiego liczył się realnie z ówczesnym etapem organizacyjnego rozwoju zbiorów kulturalno-naukowych, w których muzea łączono z bibliotekami, a te ostatnie z archiwami. Stan taki panował prawie powszechnie w galicyjskich zbiorach samorządowych oraz w zbiorach magnackich i fundacyjnych, powstałych na gruncie kolekcjonerstwa prywatnego.

Niestety, tylko minimalny odsetek absolwentów filozofii uniwersytetów galicyjskich z okresu przed pierwszą wojną światową mógł liczyć na uzyskanie stanowiska pracownika naukowego w archiwach, bibliotekach czy muzealnictwie. Życiową ich karierą była w przeważającej mierze praca pedagogiczna w szkolnictwie średnim. Nawet jednostki wybitne, o zdecydowanych zadatkach na naukową karierę uniwersytecką, musiały nieraz przebrnąć przed osiągnięciem katedry akademickiej przez wieloletnią praktykę pedagogiczną w gimnazjach galicyjskich. Ta konieczność nie ominęła Badeckiego. Przez cztery lata (1910—1914) był nauczycielem w gimnazjach lwowskich.

W r. 1914 (6 marca), a więc na parę miesięcy przed wybuchem pierwszej wojny światowej młody doktor filozofii — mający już na swoim koncie kilka rozpraw historycznoliterackich i kilka udanych prac edytorskich — wstępuje do Archiwum m. Lwowa w charakterze praktykanta. Zabierając się do pracy archiwalnej zaspokajał swoje studenckie jeszcze marzenia. Praca w Archiwum, obfitującym w źródłowe materiały do dawnej kultury mieszczańskiej, bardzo odpowiadała młodemu naukowcowi, silnie już zaangażowanemu w literaturze tego typu. Warto nawiasem nadmienić, że Badecki odrzucił w owym czasie propozycję wstąpienia do służby muzealno-bibliotecznej przy pewnym zbiorze magnackim. Odtąd na długich lat trzydzieści związał się z lwowskim Archiwum Miejskim.

Jako wyodrębniona placówka naukowa powstało Archiwum w r. 1891. Jego dzieje do r. 1939 związane będą trwale z dwoma nazwiskami: Aleksandrem Czołowskim (pierwszym dyrektorem) i Karolem Badeckim (jego współpracownikiem i następcą). Bez-

stronny historyk z perspektywy czasu musi przyznać, że ci dwaj ludzie, którzy pasję całego życia oddali dla rozwoju lwowskich zbiorów archiwalno-muzealnych, doskonale się uzupełniali. Główną cechą działalności Czołowskiego na stanowisku archiwariusza miejskiego i szefa muzeów gminnych było prowadzone na wielką skalę wszechstronne kolekcjonerstwo oraz ochrona i zabezpieczanie zabytków, co w rezultacie pozwoliło gminie Lwowa na niebywałe pomnożenie zbiorów i otwarcie szeregu placówek muzealnych. Ten wybitny historyk miasta, inicjator i wydawca *Pomników Dziejowych Lwowa*, szeroko otworzył podwoje Archiwum dla badaczy naukowych, zachował jednak w ugrupowaniu zbiorów stare formy układu i stary, tradycyjny porządek. Natomiast Badecki będzie reprezentował czynnik systematyki, akcję inwentaryzacji, ładu i porządku w imię nowych wymagań archiwistyki i potrzeb nauki historycznej. Nie znaczy to bynajmniej, że Badecki nie był również pomnożycielem tych zbiorów.

W r. 1916 zostaje Badecki archiwariuszem drugiej klasy, a z początkiem r. 1918 archiwariuszem pierwszej klasy. W r. 1920 mianowany został wicedyrektorem Archiwum, a po latach, w listopadzie 1937, jego dyrektorem i dyrektorem złączonego już wtedy organizacyjnie z Archiwum — Muzeum Historycznego. W czasie pierwszej wojny światowej jako młody pracownik archiwalny musiał przez przeszło dwa lata (1915—1917) kierować agendami Archiwum i dwoma muzeami (gdy dyrektora Czołowskiego wywieziono jako zakładnika miasta). W r. 1919 pracował w zarządzie archiwalnym D.O.G. Lwów.

Nie tylko osobiste zainteresowania naukowe, ale i wrodzone cechy umysłu i usposobienia dysponowały Badeckiego do pracy archiwalnej i bibliotecznej. Styl jego pracy cechowała rzadka sumienność, dokładność oraz pozornie nieraz przesadna pedanteria. Był to człowiek o niezwyklej, zdyscyplinowanej pracowitości. Nigdy się nie rozpraszał i zdążał do wytkniętego celu, umiając ekonomicznie szafować własnymi siłami. Te cechy osobowości Badeckiego ujawniły się w całej pełni w jego trudzie archiwalnym i pozwoliły na rzadko spotykane osiągnięcia życiowe.

Na tle stosunków w naszych archiwach i bibliotekach okresu międzywojennego Badecki stanowi niewątpliwie zjawisko wyjątkowe. Wyjątkowość ta polega na tym, że w najmniejszym stopniu nie korzystał on z utartego w tych instytucjach powszechnie zwyczaju, że własna praca na polu naukowym zwalnia w szerokiej mierze od obowiązków pracy zawodowej, a w każdym razie wpływa na ich

zmniejszenie. Badecki, wręcz przeciwnie, był nie tylko sumiennym i pracowitym urzędnikiem archiwalnym, ale nadto w dziedzinie archiwistyki stanowiąc jednostkę twórczą. W archiwistyce i praktyce archiwalnej zaznaczył się ponad miarę nowatorstwem i inicjatywą.

Z biegiem lat coraz bardziej dojrzewiała w Badeckim myśl o potrzebie gruntownej, wewnętrznej przebudowy Archiwum Miejskiego. Nową organizację, opartą o nowoczesne wymagania archiwistyki i nowe metody pracy archiwalnej, należało wprowadzić na miejsce organizacji poprzedniej, która była wynikiem już dawno przestarzałych metod archiwalnych XIX wieku. Opanowawszy wszechstronnie całość materiału archiwalnego doszedł Badecki do przekonania, że w dotychczasowej formie organizacyjnej archiwum nie odpowiada już warunkom, jakie pod jego adresem stawia polska nauka historyczna, która w okresie międzywojennym coraz częściej i coraz intensywniej rozbudowywała badania nad historią miast i mieszczaństwa. Nie bez znaczenia był tutaj fakt, że właśnie wtedy działała we Lwowie szkoła profesorów Ptaśnika i Bujaka, propagatorów źródłowych badań nad historią kultury mieszczańskiej i dziejami gospodarczymi miast. Oni to coraz częściej kierowali młodych adeptów historii do poszukiwań w Archiwum Miejskim.

Badecki zdawał sobie z tego sprawę, że przestarzałe formy organizacyjne nie tylko utrudniają poszukiwania naukowe, ale działają również hamująco na rozwój naukowy instytucji. Nowa organizacja Archiwum, opierająca się na racjonalnym systemie historyczno-ustrojowym, będzie gwarantować wszystkim pracownikom nauki szybką orientację w zasobach archiwalnych, podczas gdy dotychczasowy porządek rzeczy wymagał częstokroć żmudnych i wcale niełatwych poszukiwań. W umyśle Badeckiego zapadła decyzja. Czuje się powołany do przeprowadzenia w Archiwum reformy, która ma doprowadzić do reorganizacji oddziału staropolskiego i do naukowego, nowego skatalogowania zbiorów. Pracy tej, ogromnej jak na siły jednego człowieka, jednak się nie uląkł, mimo iż wiedział, że trudno mu będzie liczyć na pełne zrozumienie i poparcie ze strony ówczesnych władz miejskich oraz na ułatwienia i pomoc ze strony nader szczupłego grona naukowych pracowników Archiwum. Tak oto wytyczył sobie Badecki, drugi, obok wydania korpusu literatury mieszczańskiej, cel w życiu.

Drogę, jaką przemierzył Badecki dążąc do realizacji tego śmiałego planu, podzielić można na cztery etapy. Pierwszy obejmował dogłębne, pełne zapoznanie się z całym zasobem archiwalnym.

O opanowaniu tego materiału świadczą choćby źródłowe studia historyczne z dziejów lwowskiego ludwisarstwa, historii miasta i inne. Jeśli chodzi o dzieje miasta, interesuje nas tutaj przede wszystkim rozprawa pt. *Zaginione księgi średniowiecznego Lwowa* (1927). Jest to studium rekonstrukcyjno-archiwalne, które na podstawie analizy zachowanych zapisek w aktach późniejszych i w kronikach (głównie kodeks Alembeka i kronika Zubrzyckiego) stwierdzało istnienie średniowiecznych ksiąg miejskich (z lat 1402—1514), zniszczonych w pamiętnym dla Lwowa pożarze całego miasta w 1527 r., i częściowo odtwarzało ich treść, a tym samym i pewne fakty z dziejów mieszczaństwa lwowskiego. Pracą tą pragnął nadto Badecki spowodować odszukanie średniowiecznej księgi rachunkowej, która istniała jeszcze za czasów Zubrzyckiego i która prawdopodobnie z rąk tegoż przeszła w posiadanie Michała Pogodina. Drugi etap to inwentaryzacja i katalogowanie, które rozpoczął sam jeden już w 1926 roku. Osiągnięte wyniki inwentaryzacyjne pozwoliły na krok dalszy. Za trzeci etap można uważać wystąpienie Badeckiego z monograficznym opracowaniem Archiwum (1934; zob. poz. 14 załączonej bibliografii prac Badeckiego). Monografia ta dawała w pierwszej części dokładną historię Archiwum, szczegółowo omawiała dawne prace inwentaryzacyjne, katalogi i indeksy. W drugiej części — po przedstawieniu obecnego stanu Archiwum i sprawiedliwej, krytycznej, nieraz w swojej prawdzie aż bolesnej ocenie tegoż stanu — zawierała wyczerpujące, logiczne wywody o konieczności zasadniczych przegrupowań w zasobach archiwalnych oraz przedstawiała dokładny plan realizacji postulowanych zmian. Tę publikację Badeckiego należy uważać w dziejach Archiwum za punkt zwrotny. Było to podsumowanie starego okresu, jego bilans oparty na dowodach zdobytych w ciągu długich lat żmudnej pracy. Było to wypowiedzenie wojny staremu porządkowi i rozpoczęcie kampanii o „nowe“. Z pracą tą łączy się opublikowany w parę miesięcy później *Projekt wydawnictwa Katalogów Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa* (1935), który zawierał konkretny już pomysł akcji wydawniczej. Od tego momentu rozpoczyna się czwarty etap reorganizacji, w którym Badecki mógł już polskiej nauce historycznej zaprezentować pierwsze owoce swego trudu. Kapitał doświadczeń i przemyśleń procentuje odtąd sowicie.

Największą, trwałą zasługą naukową Badeckiego na polu archiwalnym jest opracowanie czterech tomów katalogów oddziału staropolskiego Archiwum Miejskiego we Lwowie. Całość zbiorów miała

być ujęta w osiem tomów. Z tego najważniejszą i przeważającą część opracował sam Badecki. Dwa pierwsze tomy miały obejmować: t. 1 dokumenty pergaminowe (tom ten został przed wybuchem wojny opracowany całkowicie przez archiwistę lwowskiego Archiwum Państwowego — Feliksa Pohoreckiego), t. 2 dokumenty papierowe. Dwa inne tomy miały objąć fascykuly akt luźnych i listy (t. 6), plany i mapy (t. 7). Jak widzimy zatem, opracowanie największej i najcenniejszej dla historyka części materiałów wziął Badecki na siebie. Przed wojną zdołał wydać t. 3 pt. *Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382—1787* i t. 4 pt. *Księgi rachunkowe (lonherskie) 1404—1788*. Dwa dalsze tomy pozostały w rękopisie, co do joty przygotowane do druku (łącznie z materiałem ilustracyjnym). Są to: t. 5, obejmujący księgi instytucji niegminnych (księgi cechów lwowskich, różnych konfraternii, księgi kościołów, klasztorów, fundacji i bractw, księgi kupców i t. 8 — indeksy, sumariusze i inwentarze. Ukończenie tych tomów nastąpiło, jak świadczą daty przedmów, z końcem października i początkiem listopada 1940. Oba tomy rękopiśmienne znajdują się obecnie w Bibliotece Ossolińskich (akc. 106/52). Do t. 8 jako kończącego cykl ksiąg dołączył Badecki pełną tabelę konkordancyjną dawnych sygnatur z trwałą numeracją bieżącą. W opisy ksiąg archiwalnych wprowadził Badecki obok elementów archiwalnych aparat bibliotekarsko-bibliofilski i to w sposób nader precyzyjny. W tym okresie świetne owoce wydało połączenie wyrobienia archiwalnego z erudycją znawcy starych druków.

Fachowe recenzje pierwszego tomu (H. Polackówna, M. Niwiński) mimo pewnych zarzutów nie mogły odmówić wydawnictwu cech pomnikowości. Ocenie katalogów Badeckiego winno się poświęcić więcej miejsca. Są one w naszej literaturze archiwalnej zjawiskiem rzadkim, a stać się winny przykładem racjonalnego rozwiązywania trudności organizacyjnych i katalogowo-inwentaryzacyjnych w praktyce archiwalnej w archiwach przedrozbiorowych. Dla uzmysłowienia sobie przy tym trudu Badeckiego warto jego pracę porównać z pracą wykonaną w Archiwum Akt Dawnych m. Krakowa. Praca nad katalogiem Archiwum m. Krakowa (części przedrozbiorowej, w zakresie odpowiadającym mniej więcej tomom Badeckiego) trwała lat 11 przy sumarycznym udziale 9 pracowników. Katalog ten pojawił się w 25 lat od czasu reorganizacji archiwum. Gdy się nawet weźmie pod uwagę, że skatalogowane zasoby krakowskie były dwa i pół raza liczniejsze (miały 3568 jednostek archiwalnych, cztery zaś

tomy Badeckiego — 1364 jednostki), ogrom pracy Badeckiego uwydatnia się w skali u nas niezmiernie rzadko spotykanej.

Mając za sobą przeorane pole archiwum staropolskiego, z chwilą objęcia samodzielnego kierownictwa Archiwum zapoczątkował Badecki z wielką energią organizację oddziału porozbiorowego, który wykazywał dotąd bardzo poważne zaniedbania. Rozwinięciu tych prac, które potrafił przeprowadzić przez pierwsze stadia gromadzenia i porządkowania materiału (biura, strychy i piwnice magistrackie) stanął na przeszkodzie wybuch wojny.

Po jesiennych miesiącach 1939 r., spędzonych na pracy bibliotekarskiej, w r. 1940 oddaje się Badecki przygotowaniu do druku dalszych tomów katalogów (t. 5 i 8). Z Archiwum odszedł w styczniu 1941. Trzy pełne lata okupacji niemieckiej (1 VIII 1941 — 30 VI 1944) przepędza Badecki na stanowisku kierownika swojego archiwum¹. Wtedy to nastąpiła przeprowadzka zbiorów archiwalnych z parteru ratusza do odrębnego budynku przy ul. Jabłonowskich 11; wyróciła tu również biblioteka archiwalna. Tu także zostały przewiezione — obok uporządkowanego archiwum staropolskiego — zgromadzone zasoby *archivum novum*. Notomiast dla akt z lat 1918—1939 utworzył Badecki „registraturowy“ oddział Archiwum m. Lwowa, który pozostał w obrębie ratusza. Zmuszony był patrzeć na ewakuację przez Niemców, cofających się pod naporem Armii Czerwonej, najcenniejszych skarbów archiwalnych, które w pierwszym etapie wywiezione zostały do klasztoru benedyktynów w Tyńcu.

Po wkroczeniu do Lwowa wojsk radzieckich na krótki czas Badecki wrócił (VIII 1944) do Archiwum i zdołał zabezpieczyć budynek i zbiory, które w urządzeniu wewnętrznym i wyposażeniu poniosły na skutek działań wojennych szkody.

*

Na przestrzeni wielu lat zajęcia służbowe Badeckiego jako archiwisty łączyły się z pracą bibliotekarską. Archiwum Miejskie, gdy wstępował do niego Badecki, było powiązane organizacyjnie z różnymi bibliotecznymi i muzealnymi instytucjami miejskimi Lwowa, wobec niezwykle szczupłego personelu naukowego musiał się więc Badecki z konieczności zajmować i sprawami bibliotecznymi. W latach zaś późniejszych, z racji kierowniczego stanowiska, wglądał stale w agendy biblioteczne.

¹ Przez cały ten czas autor niniejszych uwag był współpracownikiem Badeckiego.

Wcześniej rozpoczęte poszukiwania (na terenie różnych bibliotek krajowych) w zakresie rzadkich druków literatury staropolskiej oraz doskonalenie się w ich naukowo-bibliograficznym opisie — jeszcze przed wstąpieniem do pracy archiwalno-bibliotecznej zbliżyły Badeckiego do zagadnień związanych z pracą wewnętrzną w bibliotece naukowej. Zainteresowania starą książką polską spowodowały, że w 1914 r. wziął Badecki czynny udział w zakupieniu przez galicyjski Wydział Krajowy znanej z poloników szesnastowiecznych biblioteki Zygmunta Czarneckiego z Ruska w Wielkopolsce. Zbiory zostały przeniesione do Biblioteki Baworowskich we Lwowie. Sprawie tej poświęcił Badecki kilka artykułów w prasie (polemizując m. in. z Eugeniuszem Barwińskim).

Zapobiegliwej i starannej opiece Badeckiego zawdzięcza swój rozrost biblioteka naukowa przy Archiwum m. Lwowa. W ostatnich latach jego działalności we Lwowie biblioteka ta dochodziła do 30 tysięcy woluminów. Był to księgozbiór doskonale dobrany i nader starannie kompletowany. Poza działem ogólnym i bibliograficzno-informacyjnym zawierał dzieła z zakresu nauk pomocniczych historii, ze szczególnym — oczywiście — uwzględnieniem archiwistyki, wszelkie *leopolitana*, *galiciana* oraz podstawowe prace z zakresu muzealnictwa.

Księgozbiór ten zaspokajał wszechstronnie potrzeby pracowników archiwalnych oraz badaczy studiujących w Archiwum. Badecki przeprowadził organizacyjną meliorację biblioteki dzieląc ją na pięć oddziałów, od starych druków — *leopolitanów* — aż po ulotne dokumenty życia publicznego. Biblioteką tą miał możliwość zająć się bezpośrednio w latach 1939—1940, gdy została ona oddzielona od Archiwum i przeniesiona do innego pomieszczenia. Wtedy sporządził Badecki pełny katalog alfabetyczny periodyków biblioteki i zweryfikował jej inwentarze.

Karola Badeckiego należy uważać za właściwego organizatora Miejskiej Biblioteki Publicznej we Lwowie. Dopiero on przyoblekł w realne kształty poprzednie wieloletnie zamierzenia i projekty. Z biegiem lat różną drogą, najczęściej przez dary i zapisy lwowskich zbieraczy i bibliofilów, urastał poważny księgozbiór przechowywany czasowo obok biblioteki archiwalnej. Z zasobów tych eliminowano druki, które nadawały się do naukowej biblioteki archiwalnej. Po dwudziestu latach różnych prób doprowadził Badecki do otwarcia w r. 1938 Biblioteki Publicznej Miasta Lwowa. Jej posagiem był

opracowany księgozbiór, liczący przeszło 20 tysięcy tomów. Sprawie tej biblioteki poświęcił Badecki dwie broszury.

Przełomowe chwile historyczne wyzyskiwał Badecki skrzętnie dla gromadzenia wszelkich drukowanych dokumentów tych czasów (podobnie czynił to w zakresie muzealnym). W popularyzowaniu zbiorów miejskich, a akcje takie podejmował wielokrotnie, nigdy nie pomijał zbiorów bibliotecznych obok (głównych) archiwalnych i muzealnych. Brał czynny udział we wszystkich lwowskich i krajowych zjazdach i imprezach bibliofilskich. Odkrycia rzadkich i unikatowych druków literatury staropolskiej dawały mu okazję do przedstawiania ich miłośnikom książki w wykwintnej szacie typograficznej. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że Badecki był wyjątkowym znawcą sztuki drukarskiej i smakoszem pięknej książki. Jedno i drugie sprawiało, że publikacje katalogów archiwalnych i inne swoje druki opatrywał bardzo staranną szatą typograficzną. W 1926 r. (czerwiec — lipiec) jako delegat gminy m. Lwowa i jej zbiorów bibliotecznych uczestniczy w Międzynarodowym Kongresie Bibliotekarzy i Miłośników Książki w Pradze czeskiej.

Szczególnym umiłowaniem Badeckiego były stare druki polskie. Dał temu najlepszy wyraz w pracach poświęconych literaturze mieszczańskiej. Zajmował się najdawniejszymi dziejami księgarstwa lwowskiego w XVI w., pisząc w 1932 r. rozprawę o *Piotrze z Poznania, pierwszym stałym księgarzu lwowskim † 1559*. Mało uprawianej u nas dziedziny dziejów papiernictwa dotyczy studium o *Znakach wodnych w księgach Archiwum m. Lwowa od 1383 do 1600*. Powstała ona jako produkt uboczny długoletniej inwentaryzacji staropolskich ksiąg lwowskiego Archiwum. Praca ta, rozszerzająca badania Franciszka Piekosińskiego, dała obfity przegląd filigranów i przyniosła wiele materiału do dziejów polskich papierni do końca XVI wieku.

Do pracy bibliotekarskiej powrócił Badecki na przeciąg pierwszego półrocza 1941 na terenie Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. W tym czasie pracy (wraz z piszącym te słowa) skatalogowano zasób starych druków (2824 dzieł) łacińskiej Biblioteki Katedralnej, przedtem właściwie niedostępnej i nieznanej. Rozpoczęto też wówczas katalogowanie starych druków biblioteki seminarium duchownego obrządku greckiego. Po raz drugi pracował Badecki w Bibliotece Uniwersyteckiej Lwowa (od września 1944 do połowy czerwca 1945) przy rozbudowie katalogu systematycznego oraz w dziale bibliograficznym.

Po przeniesieniu się do Krakowa pragnął się poświęcić pracy muzealnej, ostatecznie jednak związał się z Biblioteką Jagiellońską. Był tutaj naprzód współpracownikiem Delegatury Naczelnej Dyrekcji Bibliotek (przy Ministerstwie Oświaty), następnie kierownikiem księgozbiorów zabezpieczonych, na które składały się głównie zbiory podworskie, skoncentrowane po przeprowadzeniu reformy rolnej. Na tym stanowisku (1 V 1946 — 31 III 1949) przeprowadził uporządkowanie zwieczonych materiałów, tak że w rezultacie mogła nastąpić repartycja księgozbiorów pomiędzy zdewastowane i zniszczone wojną oraz nowopowstałe polskie biblioteki naukowe.

Ulegając namowom lwowskiego przyjaciela i starym sentymentom przyjął Badecki z kolei (1 IV 1949) trudne stanowisko dyrektora Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Pod koniec pracowitego żywota związał się z Ossolineum, którego wiernym przyjacielem był od lat studenckich. Tu wytrwał rok. Wzgląd na wymagającą ukończenia edycję literatury mieszczańskiej i dalsze uzupełniające poszukiwania — były głównym powodem powrotu do Krakowa. Tu został kustoszem Biblioteki Jagiellońskiej i kierownikiem Działu Starych Druków. Mimo lat i przejść wojennych pionierską energią kontynuował dawne prace Wisłockiego i Piekarskiego. W oparciu o zbiory Jagiellonki mógł też dalej prowadzić owocnie studia nad literaturą XVII wieku. Poza kilkoma nowymi uzupełnieniami do prac dotychczasowych (ogłoszonych w Pamiętniku Literackim) przygotował do druku dwie większe pozycje: *Świecka pieśń ludowa polskiego baroku* i *Polskie paszkwile sowizdrzałskie*.

Dotychczasową organizację Działu Starodruków Biblioteki Jagiellońskiej — opierającą się na dwóch grupach starodruków naukowo usystematyzowanych (inkunabuły i *cimelia*, tj. przeważnie *polonica* XVI w.), z których jedna opracowana była głównie przez Wisłockiego, druga przez Piekarskiego — Badecki postanowił rozbudować. Projektował rozbudowę działu na okres staropolski do roku 1800. Do scentralizowania starodruków zamierzał dojść etapami: naprzód rozbudować zespół poloników przez włączenie do grupy cimeliów wszystkich poloników XVII, a następnie XVIII wieku. Na dalszym etapie przewidywał rozbudowę zespołu starodruków obcych (na bazie opracowanych już przez Wisłockiego inkunabułów) przez stopniowe wydzielanie z ogólnego magazynu i opracowanie druków XVI, XVII i XVIII wieku. Na lata objęte planem sześcioletnim opracował program scalania i włączenia do działu starodruków wszystkich polo-

ników XVII wieku. Przede wszystkim w oparciu o *Bibliografię* Estreichera, katalog centralny Gryczowej i katalogi Biblioteki Jagiellońskiej założył Badecki kartotekę zawierającą naukowo opracowany katalog wszystkich poloników XVII w. znajdujących się w Jagiellonce. W chwili zgonu Badeckiego rejestracja poloników XVII w. dosięgła ostatniej litery alfabetu. W kartotece tej są zarejestrowane druki w poczwórnym układzie: alfabetycznym, chronologicznym, typograficznym i topograficznym (według sygnatur)².

Ogólnie mówiąc, bibliotekarstwo przez długie lata pracy Badeckiego w archiwum i w innych instytucjach kulturalno-naukowych było jednak jego zajęciem drugoplanowym, chociaż wcale nie ubocznym. Ściślej związały go z bibliotekami dopiero lata wojenne i powojenne. Sześćioletnią pracą bibliotekarską na terenie Biblioteki Jagiellońskiej zasłużył sobie Badecki w jej dziejach na wdzięczną pamięć. Jak w dziedzinie prac historycznoliterackich i edytorskich czterotomowy korpus literatury mieszczańskiej (wraz z monografią bibliograficzną) należy uznać za owoc pracy całego życia Badeckiego, tak katalogi Archiwum Miejskiego (tomy wydane i niewydane) są trwałym pomnikiem jego długoletniej służby archiwalnej. Wysilek Badeckiego — pracującego w pojedynkę, wykonującego pracę archiwalną bez kolektywu pomocniczo-naukowego — jest imponujący i godzien szczerego podziwu.

---

² Dane dotyczące pracy Badeckiego w tym Dziale zawdzięczam uprzejmości kustosza Wł. Pocięchy.

BIBLIOGRAFIA PRAC KAROLA BADECKIEGO Z ZAKRESU
ARCHIWISTYKI I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

1. *Biblioteka Zygmunta hr. Czarneckiego*. Pierwszy projekt zakupu tej biblioteki przez Bibliotekę im. hr. Baworowskich. *Słowo Polskie*, XIX, 1914, nr 176.
2. *Chronologia P. Barwińskiego*. *Słowo Polskie*, XIX, 1914, nr 180. Artykuły polemiczne w sprawie Biblioteki Zygmunta hr. Czarneckiego.
3. *Biblioteka Zygmunta hr. Czarneckiego*. *Tygodnik Ilustrowany*, LV, 1914, nr 21. Artykuł z 4 rycinami.
4. *Odezwa w sprawie składania wojennych pamiątek historycznych do miejskich zbiorów archiwalno-muzealnych*. *Kurier Lwowski*, XXXIII, 1915, nr 233; *Gazeta Wieczorna*, 1915, nr 2387; *Wiek Nowy*, 1915, nr 4234.
5. *Program wystawy wojennej Lwowa*. *Kurier Lwowski*, XXXIV, 1916, nr 260; *Wiek Nowy*, 1916, nr 4493; *Dziennik Polski*, 1916, nr 253.
6. *Biblioteka Miasta Lwowa*. 3 ryciny w tekście. *Publiczne Biblioteki Lwowskie*. Wytłoczone na Międzynarodowy Zjazd Bibliotekarzy i Miłośników Książki w Pradze 28 VI—3 VII 1926. Osobna odbitka. Lwów 1926, 8°, s. 15.
7. *Zabytki i instytucje kulturalne Lwowa*. *Kalendarz Lwowski „Ateneum“*. Lwów 1927.
8. *Zaginione księgi średniowiecznego Lwowa*. Studium rekonstrukcyjne. *Kwartalnik Historyczny*, XLI, 1927. Osobne odbicie uzupełnione 4 podobiznami. Lwów 1927, 8°, s. 65.
9. *Znaki wodne w księgach archiwum Miasta Lwowa, 1382—1600*. Lwów 1928, 4°, s. 22 tekstu i 12 podobizn znaków wodnych. Nakład 350 egz. numerowanych. *Prace Komisji III Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w maju roku 1928*.
10. *Katalog wystawy powstania listopadowego*. 12 ilustracji w tekście. Nakład 150 egz. na papierze bezdREWny i 150 egz. na papierze dziełowym.
11. *Lwowskie zbiory naukowe i muzealne*. Nakład ilustrowany 30 przezroczami. Lwów 1932. Lwów w obrazach. Nakład T. S. L. Osobne odbicie, 8°, s. 29.
12. *Zabytki i instytucje kulturalne Lwowa*. *Wiadomości Turystyczne*, II, 1932, nr 5—7, s. 31—33.
13. *Archiwum Miasta Lwowa, jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze*. Według referatu prof. dr Fr. Bujaka, przedstawionego na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Towarzystwa Naukowego we Lwowie w dniu 10 października 1933 r. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie, XIII, 1933, z. 3 i osobne odbicie. Lwów 1934, 8°, s. 11.
14. *Archiwum Miasta Lwowa, jego stan obecny oraz potrzeby reorganizacyjne, inwentaryzacyjne i wydawnicze*. *Archeion*. Warszawa 1934, z. XII, s. 77—200 i osobne odbicie, 8°, s. 133.

15. *Projekt wydawnictwa katalogów Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. Lwów 1935, 8°, s. 24 (z podobiznami exlibrisu i pieczęci archiwalnej).
16. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. T. 3. Lwów 1935, 4°, s. 4. Prospekt ze spisem treści.
17. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. A. Oddział Staropolski. T. 3: *Księgi i akta administracyjno-sądowe, 1382—1787*. Z 82 ilustracjami na XXX tablicach. Lwów 1935, 4°, s. XXIV i 236.
18. *W odpowiedzi dr Helenie Polaczkównej i dr Mieczysławowi Niwińskiemu (polemika)*. *Kwartalnik Historyczny*, L, 1936, s. 389—398.
19. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. T. 4. Lwów 1936, 4°, s. 4. Prospekt ze spisem treści.
20. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. A. Oddział Staropolski. T. 4: *Księgi rachunkowe (lonherskie), 1404—1788*. Z 119 ilustracjami na XXXVIII tablicach. Lwów 1936, 4°, s. XXIII i 156.
21. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. A. Oddział Staropolski. Dodatek do t. 3—4: *Tabela konkordancyjna dawnych sygnatur z trwałą numeracją bieżącą*. Lwów 1936, 4°, s. XXIV. Nakład 600 egzemplarzy.
22. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. *Organizacja Oddziału Porozbiorowego*. *Roczniki dziejów społecznych i gospodarczych*. T. 7. Lwów 1938, s. 446—448.
23. *Biblioteka Publiczna Miasta Lwowa*. *Kurier Literacko-Naukowy*, dodatek do I.K.C., XV, 1938, nr 47, s. I—III.
24. *Biblioteka Publiczna Miasta Lwowa*. Z powodu uroczystego jej otwarcia w dniu 21 listopada 1938 r. Lwów 1939, 8°, s. 38, z 10 ilustracjami w tekście.
25. *Regulamin Archiwum Akt Dawnych Biblioteki Archiwalnej i Muzeum Historycznego Miasta Lwowa*. *Dziennik Rozporządzeń Gminy Królewsko-stołecznego miasta Lwowa*, VIII, 1939, nr 13, poz. 48 i osobny przedruk. Lwów 1939, 8°, s. 45, z podobiznami exlibrisów i pieczęci wszystkich instytucji objętych regulaminem.
26. *Eustachy Wacław Gaberle, bibliotekarz lwowski, teoretyk-organizator-pedagog, 1891—1947*. *Przegląd Biblioteczny*, XV, 1947, s. 123—129 i osobne odbicie, uzupełnione podobizną i bibliografią prac zmarłego. Kraków 1947, 8°, s. 16.
27. *Gaberle Eustachy Wacław (1891—1947) bibliotekarz lwowski*. *Polski Słownik Biograficzny*. T. 7. Kraków 1948, s. 189—190.
28. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. A. Oddział Staropolski. T. 5: *Księgi instytucyj niegminnych*. Z 89 ilustracjami na XXX tablicach. Rękopis *in folio*, s. 171, całkowicie przygotowany do druku. Pracę zakończono we Lwowie 25 X 1940.
29. *Archiwum Akt Dawnych Miasta Lwowa*. A. Oddział Staropolski. T. 8: *Indeksy, sumariusze i inwentarze oraz Tabela konkordancyjna dawnych sygnatur z trwałą numeracją bieżącą*. Z XVII tablicami ilustracyj. Rękopis *in folio*, s. 109, całkowicie przygotowany do druku. Pracę zakończono we Lwowie 4 XI 1940.
30. Dwa katalogi archiwalne nie wydane drukiem (autoreferat). Rękopis *in folio*, s. 19. Rzecz zakończona 3 V 1947, w Krakowie.

ERRATUM

Z winy korekty drukarskiej, nie redakcyjnej, na s. 72, w. 8 od dołu, błędnie została podana data urodzenia Jędrzeja Kitowicza. Jest to w istocie rok 1728, nie — 1782.